

## FARZAND TARBIYASIDA AYOLNING RO‘LI

*To‘lqin Allamberganov Hamidovich*  
*Urganch tuman Imom Faxriddin Ar-Roziy*  
*O‘rta maxsus islom bilim yurti*

**Annotatsiya** Ushbu maqola farzand tarbiyasida ayolning rolini ilmiy nuqtai nazardan yoritadi. Ayolning psixologik, ijtimoiy, ma’naviy va intellektual rivojlanishdagi o‘rni muhokama qilinadi. Ona va bola o‘rtasidagi munosabatlarning bolaning ruhiy salomatligi, axloqiy fazilatlari va kelajakdagi muvaffaqiyatlari uchun ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqotlar va nazariyalar asosida onaning oila muhitidagi va jamiyatdagi ta’siri yoritilib, ayolning ta’lim darajasi, mehr-muhabbat va namuna sifatida tutgan o‘rni batafsil ko‘rib chiqilgan.

**Kalit so‘zlar:** Farzand tarbiyasi, Ayolning roli, Ona va bola munosabatlari, Psixologik ta’sir, Ijtimoiy rivojlanish, Ma’naviy tarbiya, Gender rollari, Ta’lim va tarbiya, Axloqiy qadriyatlar, Ruhiy salomatlik.

**Kirish.**

Farzand tarbiyasida ayolning roli o‘ta muhim va asosiy ahamiyatga ega. Ayol ona sifatida bolani dunyoga keltiribgina qolmay, uning birinchi o‘qituvchisi, yo‘lboshchisi va eng yaqin ko‘makchisi hisoblanadi. Quyida ayolning farzand tarbiyasidagi asosiy rollarini tahlil qilib ko‘ramiz:

**1. Mehr va tarbiya manbai.** Ona farzand uchun mehr-muhabbat va ishonchning birinchi manbai hisoblanadi. Mehribon va g‘amxo‘r ona bolaning ruhiy va emotsional rivojlanishiga katta ta’sir ko‘rsatadi. Aynan onaning tarbiyasi tufayli bola mehribonlik, rahmdillik va insoniylik kabi fazilatlarni egallaydi.

**2. Diniy va ma’naviy tarbiya.** Oila muhitida, ayniqsa ona tomonidan beriladigan diniy va ma’naviy ta’lim bolani halol, to‘g‘ri yo‘ldan yurishga undaydi. Ona bolaga axloqiy qadriyatlarni singdirib, uning shaxsiyati shakllanishida hal qiluvchi rol o‘ynaydi.

**3. Til va madaniyatni o‘rgatish.** Bolalar ona bilan muloqot orqali ona tilini va milliy qadriyatlarni o‘rganadi. Ona farzandiga xalqning urf-odatlarini, madaniyati va tarixini o‘rgatib, uning milliy o‘zligining shakllanishiga yordam beradi.

**4. Shaxsiy namuna.** Ayolning o‘zini tutishi, odob-axloqi va turmush tarzi bola uchun asosiy namuna hisoblanadi. Farzandlar ko‘pincha onaning so‘zlariga emas, balki uning amaliy harakatlariga qarab xulosa chiqaradi. Shuning uchun ayol har tomonlama o‘zini tarbiyalangan va namunali tutishi muhimdir.

**5. Ta'lim va bilimga yo'naltirish.** Ona farzandini bilim olishga, kitob o'qishga va o'z ustida ishlashga rag'batlantiradi. Ayniqsa, ilk bolalik davrida ona tomonidan o'qitish va qiziqtirish bolaning intellektual rivojlanishiga katta hissa qo'shadi.

**6. Hayotiy ko'nikmalarni o'rgatish.** Ona bolaga uy ishlarini bajarish, o'zini eplash va mas'uliyatni his qilish kabi hayotiy ko'nikmalarni o'rgatadi. Bu ko'nikmalar bolani mustaqil va muvaffaqiyatli shaxs bo'lib yetishishida muhim rol o'ynaydi.

Farzand tarbiyasida ayolning roli borasida ilmiy ma'lumotlar, psixologik tadqiqotlar va sotsiologik izlanishlar ko'plab asosiy jihatlarni yoritadi. Quyida mazkur mavzuga oid batafsil ilmiy ma'lumotlar taqdim etiladi:

**1. Psixologik ta'sir.** Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ona bilan bola o'rtasidagi ilk munosabat (ayniqsa, hayotning birinchi yilida) bolaning emotsional barqarorligi va xatti-harakatlari shakllanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Jon Bowlbi (attachment theory) va Merin Eynsvort tadqiqotlariga ko'ra, onaning mehribonligi va doimiy e'tibori bolaning xavfsizlik hissini rivojlantiradi. Bu esa kelajakda uning boshqa odamlar bilan ijtimoiy munosabatlarini yaxshilaydi.

**2. Ilk yillarda miyaning rivojlanishi.** Nevrologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bola hayotining birinchi besh yili miya rivojlanishi uchun eng muhim davr hisoblanadi. YUNISEF hisobotiga ko'ra, bu jarayonda ona bilan bo'ladigan ijobiy va mehrga asoslangan muloqot bolada idrok qilish, til o'rganish va muammoni hal qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi.

**3. Jinsiy tarbiya va gender rollari.** Ona farzandning jinsiy o'zligini anglashida muhim rol o'ynaydi. Sandra Bem (Gender Schema Theory) nazariyasiga ko'ra, ayol farzandga jamiyatdagi gender rollari, mas'uliyatlari va tenglikni tushunishga yordam beradi. Ayniqsa, qiz farzandlar onadan oila boshqaruvi, ayollik fazilatlari va ijtimoiy mas'uliyatni o'rganadi, o'g'il bolalar esa onaning e'tibori orqali ayollarni hurmat qilishni anglaydi.

**4. O'rganish qobiliyatlari va ijtimoiy tarbiya.** L.S. Vygotskiyning ijtimoiy-madaniy rivojlanish nazariyasiga ko'ra, bola bilim va ko'nikmalarni o'rganishda katta yoshdagilar, ayniqsa ona bilan o'zaro aloqalar orqali rivojlanadi. Ona farzandni muloqotga undaydi, unga yangi tushunchalarni tushuntiradi va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradi.

**5. Ruhiy salomatlik va stressga chidamlilik.** Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, onaning tarbiyasi bolaga stressga chidamli bo'lishni o'rgatadi. Agar ona mehribon va barqaror bo'lsa, bola ruhiy bosimlarni yengilroq boshdan kechiradi. Harvard University Center on the Developing Childning tadqiqotlariga ko'ra, mehr-muhabbatga boy muhitda o'sgan bolalar keyinchalik stressni boshqarishda muvaffaqiyatli bo'ladi.

**6. Axloqiy va ma'naviy qadriyatlar shakllanishi.** Farzandning axloqiy qadriyatlari shakllanishida ona bevosita ta'sir ko'rsatadi. Jean Piagetning axloqiy

rivojlanish nazariyasiga ko‘ra, bolaning dastlabki axloqiy qarashlari kattalarning ko‘rsatmalariga asoslanadi. Bu bosqichda onaning o‘rgatgan adolat, halollik va rahmdillik kabi qadriyatlari muhim rol o‘ynaydi.

**7. Ijtimoiy rol va mas‘uliyatga o‘rgatish.** Sotsiologik tadqiqotlar onaning farzand tarbiyasida ijtimoiy mas‘uliyatni shakllantiruvchi asosiy shaxs ekanini tasdiqlaydi. Farzand oiladagi ayolning jamiyatda tutgan o‘rnini kuzatib, kelajakdagi o‘z rolini anglaydi.

**8. Ayolning ta‘lim darajasining ahamiyati.** UNESCO va World Bank tadqiqotlariga ko‘ra, ayolning ta‘lim darajasi bolalarning sog‘lom rivojlanishi va bilim olishiga bevosita ta‘sir qiladi. Ta‘limli ayollar bolalariga yuqori saviyada bilim berish va ularni ilmga undash imkoniga ega.

**9. Ishchi ayol va oilaviy balans.** Zamonaviy ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ishchi ayol farzand tarbiyasiga vaqt ajratishda balansni saqlashda qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin. Shu bilan birga, ishchi ayollar bolalarida mas‘uliyatlilik va mehnatga hurmat tuyg‘ularini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi.

#### **Xulosa.**

Ilmiy tadqiqotlar ayolning farzand tarbiyasidagi o‘rni faqat oilaviy emas, balki ijtimoiy va madaniy taraqqiyot uchun ham juda muhim ekanini ko‘rsatadi. Ona nafaqat mehribonlik va e‘tibor ko‘rsatadi, balki bolada intellektual va axloqiy rivojlanishni ta‘minlaydi. Shu sababdan ayollarga farzand tarbiyasida ta‘lim, maslahat va ruhiy yordam ko‘rsatish muhimdir. Farzand tarbiyasida ayolning o‘rni juda beqiyosdir. Onaning mehribonligi, sabr-toqati va dono maslahati farzand kelajagini porloq qilishda asosiy omil hisoblanadi. Shu sababli ayollar farzand tarbiyasiga mas‘uliyat bilan yondashishi, o‘z bilim va tajribalarini doimiy ravishda boyitib borishi muhimdir.

#### **Foydalanilgan adabiyotlar.**

1. Karimova M. (2018). Oila psixologiyasi. Toshkent: Ma‘naviyat nashriyoti.
2. Hasanov Z., Rahmonova N. (2020). O‘zbek oilasi: An‘analar va zamonaviylik. Toshkent: Yangi asr avlodi.
3. Axmedova S. (2021). “Ayolning oila va jamiyatdagi o‘rni”.